

KÝ ỨC LÀNG XÃ VÀ BẢN SẮC XÃ THANH LIÊM SAU SÁP NHẬP

Lưu Trần Trí Cường
Chùa Cây Thị, xã Thanh Liêm, tỉnh Ninh Bình
Email: luotrantricuong@gmail.com

Tóm tắt: Bài viết tiếp cận vấn đề hình thành bản sắc xã Thanh Liêm, tỉnh Ninh Bình sau sáp nhập từ góc độ triết học văn hóa. Trên nền tảng phương pháp luận duy vật biện chứng và duy vật lịch sử, bài viết cho rằng sáp nhập đơn vị hành chính không chỉ là thao tác tổ chức bộ máy, mà còn là quá trình tái cấu trúc không gian văn hóa, ký ức cộng đồng và căn tính địa phương. Trường hợp xã Thanh Liêm, được hình thành từ các xã Thanh Hương, Thanh Tâm và Thanh Nguyên, cho thấy yêu cầu phải chuyển hóa ký ức làng xã thành nguồn lực xây dựng bản sắc xã mới. Bài viết phân tích ba lớp ký ức chủ yếu: ký ức địa danh - cư trú, ký ức di tích - tín ngưỡng và ký ức cách mạng - lao động sản xuất; đồng thời đề xuất một số giải pháp nhằm bảo tồn, phát huy giá trị văn hóa, tăng cường đồng thuận xã hội và xây dựng Thanh Liêm thành cộng đồng hành chính - văn hóa thống nhất trong đa dạng.

Từ khóa: Ký ức làng xã; bản sắc địa phương; triết học văn hóa; xã Thanh Liêm; sáp nhập hành chính.

MEMORIES OF THE VILLAGE AND THE IDENTITY OF THANH LIEM COMMUNE AFTER THE MERGER

Abstract: This article approaches the issue of the formation of the identity of Thanh Liem commune, Ninh Binh province, after the merger from a philosophical and cultural perspective. Based on the dialectical and historical materialism methodology, the article argues that the merger of administrative units is not merely an organizational operation, but also a process of restructuring cultural space, community memory, and local identity. The case of Thanh Liem commune, formed from Thanh Huong, Thanh Tam, and Thanh Nguyen communes, demonstrates the need to transform village memory into a resource for building a new commune identity. The article analyzes three main layers of memory: memory of place names and residence, memory of relics and beliefs, and memory of revolution and production; and proposes several solutions to preserve and promote cultural values, strengthen social consensus, and build Thanh Liem into a unified administrative and cultural community in diversity.

Keywords: Village memory; local identity; philosophical and cultural; Thanh Liem commune; administrative merger.

Nhận bài: 17/03/2026

Phản biện: 16/04/2026

Duyệt đăng: 20/04/2026

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Sắp xếp, sáp nhập đơn vị hành chính cấp xã là một bước đi quan trọng trong quá trình đổi mới tổ chức bộ máy của hệ thống chính trị, hướng tới quản trị địa phương tinh gọn, hiệu lực, hiệu quả hơn. Tuy nhiên, nếu chỉ nhìn sáp nhập như một thao tác hành chính thuần túy, chúng ta sẽ bỏ sót một chiều cạnh sâu hơn: sự vận động của ký ức cộng đồng, của bản sắc văn hóa và của tâm thế cư dân trước một không gian xã hội mới. Một xã mới không hình thành chỉ bằng quyết định pháp lý. Nó cần được kiến tạo bằng sự đồng thuận, bằng niềm tin, bằng khả năng dung hợp các truyền thống làng xã vốn đã tồn tại lâu đời trong đời sống nhân dân.

Theo Nghị quyết số 1674/NQ-UBTVQH15 năm 2025, xã Thanh Liêm, tỉnh Ninh Bình được thành lập trên cơ sở sáp nhập toàn bộ diện tích tự nhiên và quy mô dân số của các xã Thanh Hương, Thanh Tâm và Thanh Nguyên (Ủy ban Thường vụ Quốc hội, 2025). Báo Ninh Bình ghi nhận xã Thanh Liêm mới có diện tích 23,27 km², dân số 23.609 người, gồm 20 thôn; đồng thời sở hữu nhiều di tích lịch sử, văn hóa cấp tỉnh như chùa Hưng Khánh, Đình Đanh Nội, Đình Thong, Đền

thờ Thượng thư Trương Công Giai và Đền liệt sĩ Núi Chùa (Tiền Thành, 2025). Những dữ kiện đó cho thấy Thanh Liêm không phải là một không gian trống về văn hóa, mà là một vùng tích tụ nhiều lớp ký ức làng xã, ký ức tín ngưỡng, ký ức cách mạng và ký ức lao động sản xuất.

Vấn đề đặt ra là: làm thế nào để các ký ức làng xã của những đơn vị tiền thân không trở thành những mảnh rời rạc, cũng không bị hòa tan trong một danh xưng hành chính mới, mà được chuyển hóa thành bản sắc chung của xã Thanh Liêm? Câu hỏi đó không chỉ thuộc lĩnh vực quản lý văn hóa, mà còn là một vấn đề triết học văn hóa: quan hệ giữa cái riêng và cái chung, giữa kế thừa và đổi mới, giữa ký ức và phát triển, giữa tính ổn định của truyền thống và tính vận động của đời sống xã hội.

Từ góc nhìn đó, bài viết tập trung làm rõ ba vấn đề: cơ sở lý luận của việc chuyển hóa ký ức làng xã thành bản sắc xã mới; các lớp ký ức văn hóa tiêu biểu ở Thanh Liêm sau sáp nhập; và một số giải pháp nhằm bảo tồn, phát huy giá trị văn hóa địa phương trong quá trình xây dựng xã Thanh

Liên thành cộng đồng hành chính - văn hóa thống nhất trong đa dạng.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Cơ sở lý luận - ký ức làng xã, bản sắc xã mới và tiếp cận triết học văn hóa

Trong tiếp cận triết học văn hóa, văn hóa không chỉ là tổng số các di tích, lễ hội, phong tục hay sản phẩm tinh thần riêng lẻ. Văn hóa là phương thức con người tổ chức đời sống, ghi nhớ quá khứ, định hình giá trị và định hướng hành động trong hiện tại. Ký ức làng xã vì vậy không chỉ là chuyện kể về quá khứ, mà là một dạng ý thức xã hội được kết tinh trong địa danh, gia phong, phong tục, sinh hoạt tín ngưỡng, thiết chế cộng đồng, kinh nghiệm lao động và các biểu tượng lịch sử. Khi một đơn vị hành chính mới được hình thành, ký ức ấy không mất đi; nó bước vào một quan hệ mới với không gian quản trị mới.

Phương pháp luận duy vật biện chứng giúp nhận thức sự sáp nhập xã như một quá trình vận động có mâu thuẫn. Mâu thuẫn ở đây không nhất thiết là xung đột tiêu cực, mà là sự khác biệt khách quan giữa các truyền thống thôn, làng, xã cũ; giữa nhu cầu giữ gìn ký ức riêng và yêu cầu xây dựng bản sắc chung; giữa bảo tồn di sản và thúc đẩy phát triển. Nếu xử lý mâu thuẫn theo cách hành chính hóa đơn giản, bản sắc xã mới dễ rơi vào hai cực đoan: hoặc cao bằng, làm nhạt các giá trị riêng; hoặc cực bộ, níu giữ từng ký ức làng xã theo hướng khép kín. Cách xử lý đúng phải là phù hợp biện chứng: kế thừa những giá trị hợp lý của các không gian cũ, vượt qua hạn chế cực bộ và nâng lên thành bản sắc chung mới.

Từ phương diện duy vật lịch sử, bản sắc địa phương không phải thực thể bất biến. Nó hình thành trong quá trình con người lao động, cư trú, đấu tranh, thờ phụng, học tập và tổ chức cộng đồng. Do đó, bản sắc xã Thanh Liêm mới không thể được thiết kế chỉ bằng khẩu hiệu. Nó cần được kiến tạo từ thực tiễn sống của nhân dân, từ cách người dân nhận diện mình là cư dân của xã mới, từ khả năng kết nối giữa các thôn và từ chất lượng quản trị văn hóa ở cơ sở. Ở đây, văn hóa vừa là nền tảng tinh thần vừa là nguồn lực nội sinh của phát triển, phù hợp với tinh thần Cương lĩnh năm 2011 về xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2011; Hội đồng Lý luận Trung ương, 2021).

Tư tưởng Hồ Chí Minh cũng gợi mở một hướng tiếp cận quan trọng. Trong quan niệm của

Người, dân chủ phải đi vào đời sống nhân dân, chính trị phải gắn với dân gian, cán bộ và chính quyền làm việc là vì lợi ích của dân (Võ Văn Lộc, 2008). Điều này có ý nghĩa trực tiếp đối với xây dựng bản sắc xã mới: bản sắc không thể áp đặt từ trên xuống, mà phải được hình thành thông qua sự tham gia của nhân dân. Người dân không chỉ là đối tượng thụ hưởng chính sách văn hóa, mà là chủ thể lưu giữ ký ức, sáng tạo giá trị và kiểm nghiệm hiệu quả của mọi chủ trương ở cơ sở.

Từ các tiền đề trên, có thể hiểu bản sắc xã mới là sự thống nhất động giữa ký ức lịch sử, thiết chế hành chính, đời sống văn hóa và khát vọng phát triển của cộng đồng cư dân trong một không gian xã hội mới. Bản sắc ấy càng bền vững khi càng biết tôn trọng sự đa dạng của các làng, thôn, xã cũ; đồng thời tạo được một trục giá trị chung để các cộng đồng nhỏ nhận ra mình trong cộng đồng lớn hơn.

2.2. Các lớp ký ức làng xã ở Thanh Liêm sau sáp nhập

Thứ nhất, là ký ức địa danh - cư trú. Thanh Hương, Thanh Tâm, Thanh Nguyên là các đơn vị hành chính cũ, nhưng đối với người dân, đó không chỉ là tên gọi. Đằng sau mỗi địa danh là mạng lưới quan hệ họ hàng, xóm giềng, ruộng đồng, chợ búa, nhà văn hóa, nghĩa trang, đình, chùa, đường làng và ký ức sinh hoạt qua nhiều thế hệ. Khi sáp nhập thành xã Thanh Liêm, những ký ức ấy tiếp tục tồn tại trong tên thôn, trong giọng nói, trong tập quán cư trú và trong cách người dân kể về nơi mình sinh ra. Vì vậy, xây dựng bản sắc xã mới trước hết phải tôn trọng ký ức địa danh của các cộng đồng tiền thân, không làm đứt đoạn sự gắn bó của cư dân với quê quán cụ thể của họ.

Thứ hai, là ký ức di tích - tín ngưỡng. Theo thông tin chính thức của địa phương và báo chí tỉnh, Thanh Liêm có nhiều di tích lịch sử, văn hóa cấp tỉnh; trong đó Đền thờ Thượng thư Trương Công Giai là một điểm tựa ký ức đáng chú ý. Báo Ninh Bình cho biết đền thờ nằm tại thôn Sở Núi, xã Thanh Tâm cũ; Trương Công Giai được ghi nhận là người con xuất chúng của quê hương, vị quan thanh liêm cương trực, có nhiều công hiến cho giáo dục và được nhân dân tôn làm Thành hoàng làng (Minh Nguyệt, 2023). Những chi tiết này cho thấy di tích không chỉ là công trình vật chất, mà còn là biểu tượng đạo đức: thanh liêm, hiếu học, công chính, biết phụng sự quê hương. Đó chính là chất liệu quan trọng để xây dựng hệ giá trị của xã Thanh Liêm mới.

Trong lớp ký ức tín ngưỡng, Chùa Cây Thị - Tịnh Viện Di Đà ở thôn Chè Trinh là một biểu tượng có khả năng kết nối rộng. Sở Văn hóa và Thể thao tỉnh Ninh Bình giới thiệu Chùa Cây Thị là điểm đến tâm linh thu hút người dân và Phật tử, nổi bật với vẻ đẹp yên bình, thanh tịnh, phù hợp cho tham quan, tu tập và chiêm bái (Sở Văn hóa và Thể thao tỉnh Ninh Bình, 2025). Từ góc nhìn triết học văn hóa, Chùa không chỉ là nơi thực hành tôn giáo, mà còn là không gian giáo dục đạo đức, điều hòa tâm lý cộng đồng, bảo tồn phong tục, kết nối người dân với tinh thần từ bi, hướng thiện. Khi được quản lý đúng pháp luật và gắn với nếp sống văn minh, không gian Phật giáo có thể trở thành một thành tố tích cực trong xây dựng bản sắc xã mới.

Thứ ba, là ký ức cách mạng - cộng đồng. Đền liệt sĩ Núi Chùa, những địa danh gắn với căn cứ, trận càn, những đóng góp xây dựng nông thôn mới và các phong trào thi đua ở cơ sở đều tạo nên ký ức chung về sự hy sinh, đoàn kết và trách nhiệm công dân. Báo Ninh Bình phản ánh giai đoạn 2020-2025, các đơn vị tiên thân của Thanh Liêm đã huy động nhân dân đóng góp hơn 14,7 tỷ đồng và tự nguyện hiến trên 4.000 m² đất để xây dựng nông thôn mới; đồng thời đặt mục tiêu đến năm 2030 trở thành xã nông thôn mới kiểu mẫu (Tiến Thành, 2025). Những con số này có ý nghĩa văn hóa sâu xa: chúng cho thấy cộng đồng không chỉ thừa hưởng ký ức, mà còn đang tạo ra ký ức mới thông qua hành động xây dựng quê hương.

Thứ tư, là ký ức lao động sản xuất và sản phẩm địa phương. Bản sắc làng xã không chỉ ở đình, chùa, đền, miếu, mà còn ở nghề nghiệp, cây trồng, sản phẩm OCOP, hợp tác xã và cách người dân tổ chức sinh kế. Các sản phẩm như ôi Đồi Loạn, rượu nếp Cường Hạnh, nước đóng chai Minh Long được nêu như những lợi thế địa phương (Tiến Thành, 2025). Nếu biết kết nối với du lịch văn hóa, giáo dục trải nghiệm và thương mại địa phương, ký ức lao động sản xuất có thể trở thành một thành phần quan trọng của bản sắc Thanh Liêm mới: bản sắc không chỉ để nhớ, mà còn để sống và phát triển.

2.3. Bản sắc xã Thanh Liêm mới - thống nhất trong đa dạng

Từ các lớp ký ức trên, có thể nhận diện bản sắc xã Thanh Liêm mới theo ba chiều cạnh.

Chiều cạnh thứ nhất là bản sắc hành chính - chính trị. Sau sáp nhập, Thanh Liêm trở thành một chủ thể quản trị cấp xã với địa bàn rộng hơn, dân

số đông hơn, hệ thống thôn đa dạng hơn và yêu cầu quản lý phức tạp hơn. Bản sắc hành chính - chính trị không chỉ biểu hiện ở trụ sở, con dấu hay cơ cấu tổ chức, mà ở năng lực tạo đồng thuận, phục vụ nhân dân, cải cách hành chính, chính quyền số và phương thức lãnh đạo sát cơ sở. Nếu chính quyền xã mới vận hành hiệu quả, công bằng, minh bạch, gần dân, bản sắc Thanh Liêm sẽ được củng cố bằng niềm tin chứ không chỉ bằng tên gọi.

Chiều cạnh thứ hai là bản sắc văn hóa - lịch sử. Thanh Liêm có điều kiện hình thành một bản sắc chung dựa trên hệ giá trị: thanh liêm, hiếu học, nghĩa tình, hướng thiện, đoàn kết, cần cù lao động và biết tri ân quá khứ. Các di tích như Đền thờ Thượng thư Trương Công Giai gợi giá trị thanh liêm, hiếu học; Đền liệt sĩ Núi Chùa gợi giá trị tri ân, yêu nước; Chùa Cây Thị gợi giá trị tĩnh tại, hướng thiện; các sản phẩm nông nghiệp, OCOP gợi giá trị lao động sáng tạo. Khi những giá trị này được diễn giải lại trong đời sống giáo dục, truyền thông cơ sở và sinh hoạt cộng đồng, chúng có thể trở thành “bộ mã văn hóa” của xã mới.

Chiều cạnh thứ ba là bản sắc phát triển. Bản sắc không thể chỉ đóng khung trong bảo tồn. Một địa phương có bản sắc là địa phương biết dùng truyền thống để định hướng phát triển. Trong bối cảnh tỉnh Ninh Bình mới sau sáp nhập hình thành một không gian văn hóa phong phú, có chiều sâu lịch sử và tiềm năng phát triển công nghiệp văn hóa lớn, Thanh Liêm cần đặt mình trong chiến lược chung của tỉnh về bảo tồn và phát huy bản sắc văn hóa (Sở Văn hóa và Thể thao tỉnh Ninh Bình, 2025b). Điều đó đòi hỏi cách nhìn mới: di sản địa phương không chỉ là đối tượng bảo vệ, mà còn là nguồn lực cho giáo dục, du lịch, dịch vụ sáng tạo, nông thôn mới kiểu mẫu và xây dựng con người.

Tuy nhiên, thống nhất trong đa dạng không tự động diễn ra. Sau sáp nhập, nguy cơ cục bộ địa phương, so sánh giữa xã cũ với xã cũ, hoặc tâm lý “bên mình - bên kia” có thể xuất hiện nếu quá trình tích hợp thiếu công bằng và thiếu truyền thông thuyết phục. Ngược lại, nếu chỉ nhấn mạnh thống nhất mà không chăm sóc các ký ức riêng, người dân có thể cảm thấy ký ức làng cũ bị lu mờ. Cách xử lý hợp lý là xây dựng bản sắc Thanh Liêm mới như một chỉnh thể đa tầng: ở tầng nền là ký ức từng thôn, từng làng; ở tầng giữa là ký ức của ba xã tiên thân; ở tầng trên là bản sắc chung Thanh Liêm trong tỉnh Ninh Bình mới.

2.4. Một số vấn đề đặt ra trong bảo tồn và phát huy bản sắc xã mới

Một là, nguy cơ hành chính hóa văn hóa. Khi sáp nhập, công việc cấp bách thường là kiện toàn tổ chức, bố trí cán bộ, ổn định thủ tục, quản lý hồ sơ, trụ sở và dịch vụ công. Những việc đó rất cần thiết. Nhưng nếu văn hóa chỉ được xem là phần việc phụ, bản sắc xã mới sẽ hình thành chậm, thiếu chiều sâu. Lịch sử cho thấy làng xã Việt Nam bền vững không chỉ nhờ cơ cấu hành chính, mà nhờ đình, chùa, đền, họ tộc, lễ hội, hương ước, nếp nhà và quan hệ cộng đồng. Bỏ qua tầng sâu ấy là bỏ qua nền móng tinh thần của quản trị cơ sở.

Hai là, nguy cơ thương mại hóa di sản. Khi Chùa Cây Thị và các điểm văn hóa tâm linh thu hút đông người dân, Phật tử, du khách, cơ hội phát triển dịch vụ, du lịch, quảng bá địa phương tăng lên. Nhưng đi cùng là nguy cơ biến di sản thành sản phẩm tiêu dùng đơn giản, làm giảm tính trang nghiêm, làm rối trật tự, phát sinh vấn đề môi trường, an toàn phòng cháy chữa cháy và an ninh trật tự. Cổng thông tin tỉnh Ninh Bình từng phản ánh lực lượng chức năng đã tăng cường tuyên truyền, hướng dẫn phòng cháy, chữa cháy tại các cơ sở thờ tự, trong đó có Chùa Cây Thị, xã Thanh Liêm (Cổng thông tin điện tử tỉnh Ninh Bình, 2026). Điều đó cho thấy phát huy giá trị văn hóa phải đi liền với quản trị rủi ro và trách nhiệm của cộng đồng.

Ba là, nguy cơ đứt gãy ký ức trong thế hệ trẻ. Trong quá trình đô thị hóa, chuyển đổi số và biến đổi sinh kế, một bộ phận thanh thiếu niên có thể biết tên xã mới nhưng không hiểu sâu các địa danh cũ, di tích cũ, nhân vật lịch sử cũ và câu chuyện lao động của quê hương. Khi ký ức không được truyền lại, bản sắc chỉ còn là khẩu hiệu. Vì thế, vấn đề giáo dục lịch sử - văn hóa địa phương trong nhà trường, trong đoàn thể, trong sinh hoạt thôn xóm phải được coi là nhiệm vụ cơ bản, không phải phong trào nhất thời.

Bốn là, thách thức kết nối văn hóa với phát triển. Bảo tồn không thể tách khỏi đời sống kinh tế - xã hội. Nếu di tích xuống cấp, lễ hội nghèo nội dung, sản phẩm địa phương thiếu thị trường, nhà văn hóa thiếu hoạt động, bản sắc sẽ yếu đi. Ngược lại, nếu chỉ chạy theo tăng trưởng, bỏ qua chiều sâu ký ức và giá trị đạo đức, phát triển dễ trở nên khô cứng. Triết học văn hóa đòi hỏi một cách nhìn biện chứng: bảo tồn là để phát triển bền vững, phát triển là để tạo điều kiện tốt hơn cho bảo tồn.

2.5. Giải pháp chuyển hóa ký ức làng xã thành nguồn lực xây dựng bản sắc Thanh Liêm

Thứ nhất, xây dựng bản đồ ký ức văn hóa xã Thanh Liêm. Bản đồ này cần tích hợp hệ thống di tích, địa danh, câu chuyện lịch sử, cơ sở tín ngưỡng, nhân vật tiêu biểu, sản phẩm đặc trưng, không gian sinh hoạt cộng đồng và các tư liệu ảnh, văn bản, hồi ức của người cao tuổi. Đây không chỉ là việc sưu tầm tư liệu, mà là một quá trình nhận diện bản sắc. Khi mỗi thôn thấy ký ức của mình được ghi nhận công bằng trong bản đồ chung, quá trình thống nhất xã mới sẽ bớt khô cứng và có chiều sâu hơn.

Thứ hai, số hóa tư liệu văn hóa địa phương. Ninh Bình đang đặt vấn đề chuyển đổi số trong bảo tồn, phát huy di sản văn hóa; sau sáp nhập, tỉnh có kho tàng di sản rất lớn với gần 5.000 di tích được kiểm kê, 8 di tích quốc gia đặc biệt và 33 di sản văn hóa phi vật thể cấp quốc gia theo một bài nghiên cứu của Trường Chính trị tỉnh Ninh Bình (Trường Chính trị tỉnh Ninh Bình, 2026). Thanh Liêm nên tận dụng xu thế này để xây dựng cơ sở dữ liệu văn hóa cấp xã: ảnh di tích, video kể chuyện lịch sử, mã QR tại các điểm di sản, chuyên mục “Ký ức Thanh Liêm” trên cổng thông tin điện tử xã. Chuyển đổi số không thay thế ký ức sống, nhưng giúp ký ức dễ tiếp cận, dễ lan tỏa và dễ giáo dục hơn.

Thứ ba, đưa di sản vào giáo dục cộng đồng. Các trường học, chi đoàn, hội phụ nữ, hội cựu chiến binh, hội người cao tuổi có thể phối hợp tổ chức các buổi nói chuyện về Trương Công Giai, về Núi Chùa, về Chùa Cây Thị, về các sản phẩm nông nghiệp và nếp sống làng xã. Mỗi năm có thể tổ chức một hoạt động chủ đề “Em yêu quê hương Thanh Liêm”, trong đó học sinh được tìm hiểu lịch sử thôn mình và giới thiệu bằng tranh vẽ, clip ngắn, bài viết, câu chuyện gia đình. Giáo dục bản sắc phải bắt đầu từ những điều gần gũi. Đừng xem thường chuyện trẻ em biết tên một ngôi đền, một cây cổ thụ, một con đường làng; chính từ đó, tình yêu quê hương mới có nền.

Thứ tư, phát huy vai trò của các cơ sở tôn giáo, tín ngưỡng trong xây dựng nếp sống văn hóa. Không gian Phật giáo như Chùa Cây Thị có thể góp phần giáo dục lòng hướng thiện, hiếu kính, nhân ái, tiết chế dục vọng và sống có trách nhiệm. Tuy nhiên, phát huy vai trò này phải đặt trong khuôn khổ pháp luật, nếp sống văn minh, an toàn, trật tự và sự phối hợp với chính quyền cơ sở. Mục

tiêu không phải hành chính hóa tôn giáo, mà là tạo điều kiện để các giá trị tôn giáo tích cực đồng hành cùng dân tộc, cùng địa phương, góp phần xây dựng đời sống tinh thần lành mạnh.

Thứ năm, xây dựng các biểu tượng chung của xã Thanh Liêm mới. Một cộng đồng mới cần có biểu tượng chung để người dân dễ nhận diện và tự hào. Biểu tượng ấy có thể là khẩu hiệu giá trị, ngày hội văn hóa xã, tuyến đường văn hóa, sản phẩm OCOP tiêu biểu, bộ ảnh di sản, hoặc không gian trưng bày ký ức xã tại nhà văn hóa trung tâm. Điều cần tránh là làm hình thức. Biểu tượng phải được rút ra từ đời sống thật của người dân, từ những gì nhân dân đã yêu, đã sống, đã giữ và đang tiếp tục sáng tạo.

Thứ sáu, gắn bảo tồn văn hóa với mục tiêu nông thôn mới kiểu mẫu. Thanh Liêm đã xác định mục tiêu đến năm 2030 trở thành xã nông thôn mới kiểu mẫu (Tiến Thành, 2025). Nông thôn mới kiểu mẫu không chỉ là đường rộng, nhà đẹp, thu nhập tăng. Nó còn phải là môi trường văn hóa có nếp, có trật tự, có cảnh quan, có di sản được chăm sóc, có cộng đồng biết tôn trọng pháp luật và có đời sống tinh thần phong phú. Nếu biết kết hợp văn hóa với du lịch, nông nghiệp sạch, sản phẩm địa phương và chính quyền số, Thanh Liêm có thể hình thành một mô hình phát triển vừa hiện đại vừa có bản sắc.

III. KẾT LUẬN

Sự hình thành xã Thanh Liêm sau sáp nhập là một biến đổi hành chính có ý nghĩa chính trị, quản trị và văn hóa. Từ góc độ triết học văn hóa, điều

quan trọng không chỉ là xã mới vận hành bộ máy như thế nào, mà là cộng đồng mới sẽ tự nhận diện mình ra sao. Ký ức làng xã của Thanh Hương, Thanh Tâm, Thanh Nguyên không nên bị xem là phần quá khứ cần để lại phía sau. Ngược lại, đó là chất liệu nền tảng để xây dựng bản sắc Thanh Liêm mới.

Bản sắc ấy chỉ bền vững nếu được hình thành theo nguyên tắc thống nhất trong đa dạng: tôn trọng ký ức riêng của từng thôn, từng làng, từng xã cũ; đồng thời kiến tạo hệ giá trị chung của xã mới dựa trên truyền thống cách mạng, đạo lý hướng thiện, tinh thần hiếu học, sự thanh liêm, đoàn kết và lao động sáng tạo. Đây là quá trình cần sự lãnh đạo của cấp ủy, sự quản lý của chính quyền, sự tham gia của Mặt trận và các đoàn thể, sự đồng hành của các cơ sở tôn giáo, tín ngưỡng và nhất là sự chủ động của nhân dân.

Nói ngắn gọn, từ ký ức làng xã đến bản sắc xã mới là một hành trình chuyển hóa, không phải một phép cộng cơ học. Nếu làm tốt, Thanh Liêm sẽ không chỉ là tên gọi mới trên bản đồ hành chính, mà là một cộng đồng văn hóa có chiều sâu, có sức sống, có khả năng phát triển bền vững trong không gian Ninh Bình mới. Nếu làm hời hợt, xã mới có thể rộng hơn về diện tích nhưng nghèo hơn về bản sắc. Cái thước đo cuối cùng vẫn là lòng dân: người dân có thấy mình trong xã mới hay không, có tự hào về Thanh Liêm hay không, và có sẵn sàng cùng nhau xây dựng xã mới thành quê hương đáng sống hay không.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Công thông tin điện tử tỉnh Ninh Bình (2026), Tăng cường các biện pháp phòng cháy tại cơ sở thờ tự dịp lễ, Tết. <https://ninhbinh.gov.vn>
- Đảng Cộng sản Việt Nam (2011), Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội (bổ sung, phát triển năm 2011), Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội.
- Hồ Chí Minh (2011), Toàn tập, Tập 6, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội.
- Hội đồng Lý luận Trung ương (2021), Cương lĩnh 2011: Những vấn đề lý luận và thực tiễn qua 10 năm thực hiện, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội.
- Mình Nguyệt (26-02-2023), Xã Thanh Tâm tổ chức đón Bằng xếp hạng di tích lịch sử cấp tỉnh Đền thờ Thượng thư Trương Công Giai, Báo Ninh Bình. <https://baoninhbinh.org.vn>
- Quốc hội (2025), Nghị quyết số 202/2025/QH15 về việc sắp xếp đơn vị hành chính cấp tỉnh. <https://vanban.chinhphu.vn>
- Sở Văn hóa và Thể thao tỉnh Ninh Bình (2025a), Chùa Cây Thị - ngôi chùa cổ linh thiêng ở Ninh Bình. <https://vhnt.ninhbinh.gov.vn>
- Sở Văn hóa và Thể thao tỉnh Ninh Bình (2025b), Ninh Bình: Phát triển công nghiệp văn hóa gắn với công tác bảo tồn, phát huy bản sắc văn hóa. <https://vhnt.ninhbinh.gov.vn>
- Tiến Thành (09-08-2025), Niềm tin và kỳ vọng gửi trọn vào Đại hội đầu tiên của xã Thanh Liêm. Báo Ninh Bình. <https://baoninhbinh.org.vn>
- Trường Chính trị tỉnh Ninh Bình (2026), Chuyển đổi số trong bảo tồn và phát huy di sản văn hóa tỉnh Ninh Bình theo tinh thần Nghị quyết số 80-NQ/TW. <https://truongchinhtri.ninhbinh.gov.vn>
- Ủy ban Thường vụ Quốc hội (2025), Nghị quyết số 1674/NQ-UBTVQH15 về việc sắp xếp các đơn vị hành chính cấp xã của tỉnh Ninh Bình năm 2025. <https://vanban.chinhphu.vn>
- Võ Văn Lộc (2008), Hồ Chí Minh với việc chữa bệnh làm mất dân chủ, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.